

سیری در کتاب اعتضاد فرهنگ یا نگاهی به زندگانی اعتضاد الشريعه

● علی کریمیان

لرستان، نیز اوضاع اجتماعی مردم آن دیار و چگونگی اداره مدارس و دخل و خروج آنها و همچنین خاطرات مشاهیری چون روانشاد دکتر عبدالحسین زربن کوب و استاد عبدالمحسن آیتی از دوران تحصیل خود در مدرسه اعتضادیه بروجرد را ارائه می‌دهد.

بی‌شک هر برگ از استاد تاریخی دارای پیشینه و سرگذشتی است که محقق باید آن را یافته و به گونه‌ای قانونمند در کتاب استاد دیگر بگذارد و ارتباط میان آن‌ها را با تحلیلی علمی نشان دهد. به این ترتیب سندی که سالها در آرشیوها و مجموعه‌ها زندانی بوده دوباره زنده می‌شود و ارزش فراموش شده خود را بازمی‌پابد. تنها در این صورت است که استاد می‌توانند گردوبغایر سالیان دور را از خود بزیدند و تصویری از روزگار تنظیم خود به ما بدهند. این یکی از راه‌های علمی و عملی دستیابی به حوالات و وقایع تاریخی است که خود راهگشای شناخت اندیشه‌ها و آمال و رفتار مردمانی است که در روزگار حیات خویش به وظیفه تاریخی خود جامعه عمل پوشانده‌اند و در بسترها گوناگون تاریخی منشا اثرات فراوانی بوده‌اند، اما اینک در گورستان گمنامی تاریخ در کنچ فراموشی فروخته‌اند.

مؤلف کتاب اعتضاد فرهنگ کوشیده است براساس شیوه یادشده بخشی از اسناد و مدارک خاک گرفته را احیا کند. استادی که به نوبه خود ارزشمندند و می‌توانند در روش نمودن بسیاری از نقاط تاریخ فرهنگ و معارف کشور مفید فایده باشند.

در مقدمه این اثر، شرح مستندی از وضعیت تعلیم و تربیت در ایران، پیش از تشکیل مدارس جدید در عصر ناصری و مظفری در تبریز و تهران و سایر بلاد و نیز مصوبه‌های مجلس شورا (پیش از کودتای سوم اسفند) در این زمینه گنجانده شده است.

در این کتاب خواننده افزون بر این که با زندگی یکی از چهره‌های

در پژوهش‌های تاریخی مربوط به تاریخ معاصر ایران، به دلیل نزدیک بودن نگارش تحقیقات باحوادث و وقایع مورد نظر، انتظار بیشتری از پژوهنده می‌رود تا با مقایسه و تحلیل اسناد و مدارک و مستندات دست یابد و خاطرات و آثار به جای مانده به گفته‌های شنیدنی و مستند دست یابد و نقطه‌های تاریک ناگفتنی را آشکار سازد و نکته‌ای به نکات مهم تاریخی و علمی بیفزاید. امیدواریم با تلاش روزافزون محققان و پژوهندگان و همکاری دستگاه‌های ذیرپط و آرشیوی روزی فرا رسید که هیچ سند مؤثری از دید تبیین تالیفات تاریخی پنهان نماند.

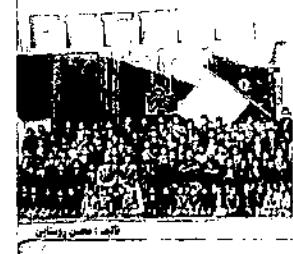
افزون بر آن نسبت به بعضی شاخه‌ها در زمینه علوم اجتماعی همانند فرهنگ و آموزش و پرورش و بررسی‌های جامعه‌شناسی و تاریخی آن، خاصه در نقاطی که از لحاظ جغرافیایی، مکان تاریخی و قایع از مرکز دور بوده، جستارهای جدی صورت نپذیرفته است و در این زمینه‌ها تلاش بیشتری نیاز است.

با این وجود گهگاه جرقه‌هایی که رهگشایی اینده باشد، نمایان می‌گردد. یکی از این نمونه‌ها کتاب اعتضاد فرهنگ تالیف پژوهنده لرستانی، جناب آقای محسن روستایی است.

این کتاب حاصل تلاش و تحقیق سه ساله صاحب اثر است که با رنجی که بر خود هموار داشته، تلاش کرده است «با دسترسی به اسناد و منابع و شور و مشورت با صاحبان نظر و انجام مصاحبه‌های متعدد...» براساس روش‌های صحیح علمی به موازات بررسی زندگانی اعتضاد الشريعه، میرزا محمدخان رازانی، بنیان‌گذار فرهنگ و معارف لرستان، تاریخ بنیاد مدارس جدید و امروزی را در خطه لرستان تحلیل نماید و تصویری کلی از کیفیت تأسیس مدارس ملی و دولتی و تشکیل اولین کتابخانه‌های لرستان و دارالتربیه شبانه روزی عشایری و ارتباط آن با حضور نیروهای نظامی حکومت وقت در منطقه و ناآرامی‌های

اعتضاد فرهنگ

لکلک، به زبان ایلخانی، ترجمه میرزا محمدخان رازانی
بلالخان، فرهنگ و معارف لرستان

○ اعتضاد فرهنگ یا نگاهی به

زنگانی اعتضاد الشريعه
میرزا محمدخان رازانی بنیان‌گذار
فرهنگ و معارف لرستان

○ تالیف: محسن روستایی
○ ناشر: علوم و فنون تهران، چاپ

اول، ۱۳۷۹.

مؤلف در این کتاب تلاش کرده به موازات بررسی زندگانی اعتضادالشیرعه، میرزا محمدخان رازانی، بنیان گذار فرهنگ و معارف لرستان، تاریخ بنیاد مدارس جدید و امروزی را در خطة لرستان تحلیل نماید و تصویری کلی از کیفیت تاسیس مدارس ملی و دولتی و تشکیل اولین کتابخانه های لرستان و دارالتربيه شبانه روزی عشايری و ارتباط آن با حضور نیروهای نظامی حکومت وقت در منطقه، نیز اوضاع ججتماعی مردم آن دیار و چیزگونگی اداره مدارس و دخل و خرج آنها و ... ارائه دهد.

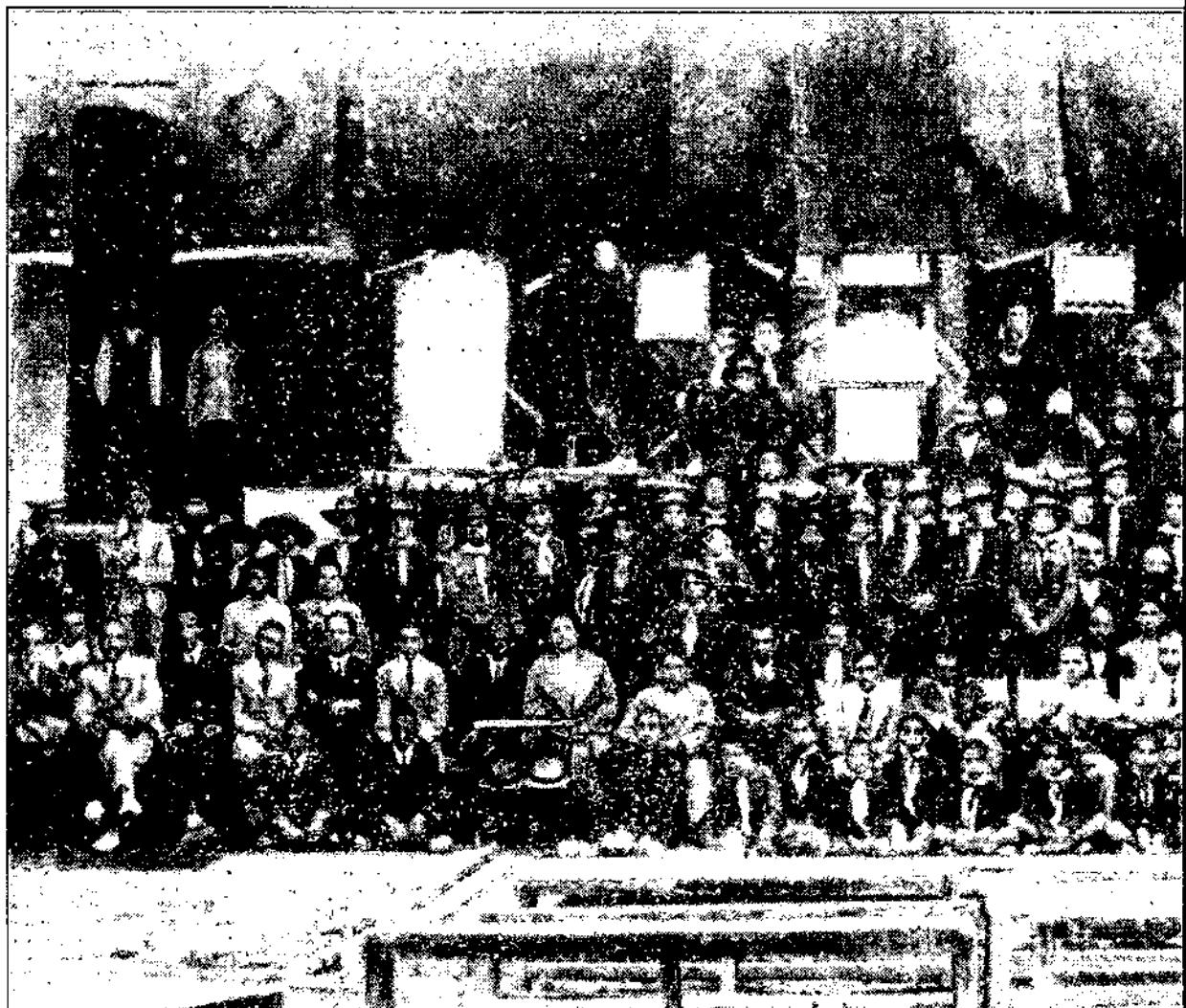
مؤلف کتاب اعتضاد

فرهنگ کوئیشیده است
براساس شیوه یادشده
ببخشی از اسناد و مدارک
خاک گرفته را احیاء کند.
اسنادی که به نوبه خود
از مشمندند و می توانند در
روشن نمودن بسیاری از
نقاط تاریک تاریخ فرهنگ
و معارف کشور مفید فایده
باشند

صحت حدس و تحلیل خود را منوط به پژوهش‌های آنی می‌داند و مطالب عنوان شده را با قیود احتمال همراه می‌سازد. (بطور مثال ر. ک. صص ۷۸ و ۷۹) از دیگر ویژگی‌های این اثر، آشنایی و اشراف و تخصص صاحب آن نسبت به ادبیات تنوین استاد از سویی و آگاهی کامل از اوضاع تاریخی، جامعی خطة لرستان از سوی دیگر است. همچنین دقیقی که در ارائه و منتقل مطالب از خود نشان داده است بر درجه اعتبار و صحت مطالب کتاب افزوده است. به طوری که ملاحظه می‌شود شماره یادداشت‌ها و ارجاعات مؤلف از تعداد صفحات کتاب بیشتر است و این خود نشانگر سوساس و دقیقت مؤلف در پژوهش خوبیش است (ر. ک. صفحات ۸۰ تا ۹۷ کتاب)

تصاویر استند و عکس‌های تاریخی از اشخاص و مدارس لرستان است.
در فهرست اعلام کتاب قدری نارسالی به چشم می‌خورد. نخست آن که
اعلام طبقه‌بندی نشده‌اند و دیگر این که تعدادی از اسمای و القاب، یا دچار
جایه‌جایی گشته و یا از قلم افتاده‌اند. ضمناً یکی، دو غلط املایی نیز در
کتاب به چاپ رسیده که به نظر می‌رسد از اشتباهات طبیعی باشد. امید
آن که در چاپ‌های بعدی برطرف گردد.

این کتاب در ۱۳۶ صفحه به تعداد ۳۰۰۰ نسخه و به قیمت ۷۰۰ تومان توسط انتشارات علوم و فنون به چاپ رسیده است.
در پایان رحمات و کوشش‌های مؤلف محترم را ارج نهاده توفیق
هر چه بیشتر ایشان را در زمینه پژوهش‌های تاریخی و فرهنگی خواهانیم.

خدمتگزار فرهنگ و معارف ایران زمین (یعنی مرحوم اعتمادالشیریه رازانی که در هیچ جا شرح مفصلی از زندگانی وی منتشر نشده) آشنا می‌گردد، بر تاریخچه بنیان مدارس جدید در لرستان و پایه‌گذاری فرهنگ و معارف (آموزش و پرورش) امروزی در گوشاهی از سرزمین ایران واقع می‌شود.

در مقدمه مؤلف آمده است: «صیرزا محمد مخدان رازانی از جمله بزرگان خدمتگزاران دلسوز و صدیق فرهنگ و معارف لرستان بوده است که در پیشه تاریخ معاصر لرستان مقام و خدمات ارزشمندی او در شکل گیری و تکامل فرهنگ نوین تعلیم و تربیت علاوه بر زادگاهش، شهر بروجرد، در سایر نقاط لرستان و غرب کشور نیز از جایگاهی بس رفیع و شایسته برخوردار بوده است... تاسیس دیستان ملی و کتابخانه انتقادیه بروجرد و توجه خاص او به رشد و بالاندگی علمی و باسواند شدن محصلین دارالترجمه عشاپری و توسعه مدارس در لرستان از مهمترین تلاش‌های فرهنگی او به شمار می‌رود...»

از مزایای کتاب این است که خوانتهایی را که دارای سابقه ذهنی نسبت به محیط بروجرد و لرستان و اوضاع و پیشینه فرهنگی، اجتماعی این خطه در آن روزگار نباشد، در حد لزوم با وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی آن سامان و تعلیمات عمومی آن عصر آشنا می‌کند. از سویی دیگر، هر چند مؤلف قصد داستان پردازی ندارد، لیکن شیوه روایی مطالب به صورت استنادهای پی در پی علاوه بر آن که بر اعتبار تاریخی و وججه علمی کتاب افزوده، موجب شیرینی مطالب نیز گشته است.

در طی ترتیب مطالبه آن چنان که روش علمی تحقیق و پژوهش ایجاد می‌کند، مؤلف و سوسان فراوانی به خرج داده است که همچ مطلبی را بدون استناد به سند موافق رایه ندهد و آن جا که ندرتاً ناچار به رایه گمانه‌های است که برای آن سند مورد اعتباری نیافرته است، صریحاً